

Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

Projekt uchwały Sejmu RP o zasadach współczesnego ustroju państwa, społeczeństwa i polityki - Warszawa, 03.05.1919 r.

Liczba stron oryginału

8

Liczba plików skanów

9

Liczba plików publikacji

9

Sygnatura/numer zespołu

TR 059.008

Data wydania oryginału

1919

Projekt/Sponsor digitalizacji

Dofinansowano ze środków WPR Kultura+

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

**NARODOWY
INSTYTUT
AUDIOWIZUALNY**

KULTURA+

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, powszechną wolą Narodu powołany do nadania umiłowanej Ojczyźnie ustaw, odpowiadających Jej Majestatowi i rodzimej myśli, uroczyście oświadcza i wszem wobec do wiadomości podaje:

Naród Polski, wolny od nakazów obcej przemocy, podziela przekonanie uwiecznione w ostatniej przez znakomitych przodków sobie samym swobodnie nadanej Ustawie Rządowej z dnia 3 maja 1791 roku, że los nas wszystkich zawisł od ugruntowania i udoskonalenia Konstytucji Narodowej. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zebrany w chwili, która nas samym sobie wróciła, dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności i sprawiedliwości, dla zabezpieczenia Ojczyzny i Jej granic, imieniem Narodu Polskiego niniejszą deklarację uchwała i całkowicie za niezwruszoną ogłasza, dopóki Naród wyraźną wolą swoją nie uzna potrzeby odmienienia w niej czegokolwiek w trybie prawem przepisany.

Do tej zasadniczej deklaracji dalsze ustawy Sejmu teraźniejszego stosować się mają.

I. Polska między narodami.

Rzeczpospolita Polska za cel zakłada sobie rozwinięcie i utrzymanie jak najszcześliwszych moralnie i jak najlepszych materialnie warunków bytowania Narodu Polskiego. Temu dążeniu przedewszystkiem oddana Rzeczpospolita strzedz będzie swej niepodległości i całości do sił ostatka od wszelkich jakbądź pozorowanych zamachów.

Rzeczpospolita pragnie równocześnie brać jak najgorętszy udział w zacieśnieniu węzłów braterstwa pomiędzy narodami i orędownać będzie za ich związkiem, któryby pokój powszechny wolnością narodów zaręczył, rabunek cudzej ziemi, wyzysk i cięmiężenie ludów zniweczył. Tylko na taki porządek światowy Rzeczpospolita z serca przystanie, od niego bowiem bezpieczeństwo swoje i pokój powszechny zależnymi widzi.

Rzeczpospolita gotowa będzie przystąpić do ustalenia otwartych i honorowych stosunków z rządami narodów w związek pokoju zorganizowanych, do mocnego ugruntowania przepisów prawa międzynarodowego, stosunki te normujących, i zobowiązać się uczciwie ich dotrzymywać, a w szczególności nie uciekać się, bez wyczerpania środków rozjemczych, do wojny w razie jakichkolwiek z innymi narodami zatargów.

Rzeczpospolita do wojny przystępować będzie tylko w celach obronnych, strzegąc zawsze niewzruszenie tego, co za swoją prawą

spuściznę uważa, lub też niosąc wierną, wzajemną pomoc broniącym w podobny sposób siebie lub wspólnej sprawy sprzymierzeńcom, w myśl przyjętych zobowiązań.

Z ludami sąsiedzkimi, z którymi wspólni Naród Polski niedolę cierpiał, Rzeczpospolita pragnie dawne węzły odnowić w duchu wielkiej idei jagiellońskiej epoki oraz w duchu społecznych pojęć o niezawisłości narodowej i demokratycznym ustroju w narodzie zjednoczonym z Rzeczpospolitą.

Godłem Rzeczypospolitej nazewnał pozostanie Orzeł Biały na czerwonym polu, który symbolizować ma, jak ongiś tak i nadal, jasność, majestat, moc i górnosc ideałów Narodu Polskiego, nie cofającego się przed żadnym trudem dla ich pełnego urzeczywistnienia.

II. Prawa i obowiązki obywateli.

Każdy na ziemiach Rzeczypospolitej lub z obywateli polskich urodzony, tak mężczyzna jak niewiasta, po ukończeniu dwudziestego pierwszego roku życia jest uroczyste do szlachetnego obywatelstwa Rzeczypospolitej dopuszczany i postradać je może tylko przez pozbawienie sądowe lub przyjęcie obcego obywatelstwa.

Rzeczpospolita bronić będzie całą mocą każdego obywatela, równie jak przynależnych mu według ustaw praw i dóbr, wymagając zarazem, aby każdy obywatel jednoczył się z Narodem i pamiętał o tym, że będąc posłusznym ustawom, przez Sejm ustanowionym, ulega rozkazom całego Narodu.

Obywatele wszyscy równi są w obliczu prawa. Równość praw nie do jednostajności i zaniku różnic pożytecznych zmierza, jeno zaręcza wszystkim równe warunki rozwoju i zastosowania ich sił osobistych i swoistości dodatnich, aby ich użyli ku wszechstronnemu doskonaleniu życia Narodu.

Obywatele wszyscy wolni są i cierpieć mogą tyle tylko ograniczeń swojej wolności, ile to niezbędne dla istnienia i dobra Rzeczypospolitej w wypadkach prawem przepisanych.

Rzeczpospolita poręcza wszystkim obywatelom pod dozorem prawa nietykalność osoby, ogniska domowego i związków rodzinnych, ochronę wiary i rozwoju kulturalnego, tajemnicę listową, wolność słowa, druku i obrazowania, zgromadzeń i stowarzyszania się, wolność zarobkowania, nabywania i zbywania własności. Prawo własności może ulegać ustawowym ograniczeniom, gdy tego wymagają względy użyteczności publicznej oraz gdy własność nadmiernie w jednych rękach skupiona staje się zaprzeczeniem prawa powszechnego do własności.

Przy ogólnej wolności nikt nie ma prawa czynić tego, co mogłoby w czymkolwiek naruszyć wolność spółobywateli. Prawo do wolności w Rzeczypospolitej będzie zawsze przeciwstawieniem samowoli. Obywatel Rzeczypospolitej ma ponad sobą ustawy i wykonawcom tych ustaw jedynie, gdy w ich imieniu działają, ma obowiązek ulegać i ponosić wskazane ustawami ciężary i służby publiczne.

Nikt nie może być pozbawiony dochodzenia swych praw przed właściwym sądem. Urzędy publiczne będą w równej mierze dostępne dla wszystkich obywateli. W Rzeczypospolitej nie ma przywilejów ni tytułów z wyjątkiem naukowych.

III. Sejm Rzeczypospolitej.

Wyobrażeniem i składem wszechwładztwa Narodu jest Sejm Rzeczypospolitej, co cztery lata obierany w głosowaniu równym, bezpośrednim, tajnym i stosunkowym wszystkich obywateli.

Sejm jest władzą prawodawczą. Jego czynnością jest decydowanie w sprawach, dotyczących całokształtu Rzeczypospolitej i stosunków z narodami, wpływ na tworzenie Rządu i nad nim czuwanie, a nasamprzód uchwalanie ustaw, w czym znajomość potrzeb ludności, troska o Naród, a nadewszystko pragnienie praw, opartych na uczuciach moralnych Narodu, posłom przewodzić mają.

Uchwały Sejmu są wyrazem woli Narodu. Gdy większość w Sejmie decyduje, mniejszość ma obowiązek ustąpić przed wolą większości i wskazać przez to jednomyślnym z nią obywatelom, że ustawy przez Sejm przyjęte przestrzegać mają jako woli całego Narodu.

Mniejszość może czynić zgodne z ustawami wysiłki, aby do zmiany wyrazu woli zbiorowej doprowadzić, i ma prawo zgłosić do łaski marszałkowskiej na tym samym jeszcze posiedzeniu zapowiedź, że zamierza zwrócić się do Naczelnika Rzeczypospolitej o spowodowanie ponownego rozpatrzenia sprawy. Zapowiedź taka podpisana być musi przez czwartą przynajmniej część pełnego składu poselskiego Sejmu.

Każda uchwała Sejmu, zanim stanie się ustawą, będzie przedłożona Naczelnikowi Rzeczypospolitej.

IV. Naczelnik Rzeczypospolitej.

Władzę najwyższej pieczy nad ustawami i ich wiernego wykonywania oddaje Naród Naczelnikowi Rzeczypospolitej, obieranemu na lat siedem w równym, bezpośrednim i tajnym głosowaniu wszystkich obywateli. Wybrany przed Sejmem służyć Rzeczypospolitej przyrzeka.

Na zaszczytne to stanowisko wybrany być może jeno obywatel Rzeczypospolitej. Po upływie lat siedmiu ten sam Naczelnik może być ponownie wybrany. Osobna ustawa przepisze porządek aktu wyborczego.

Naczelnik jest pierwszym wśród równych obywatelem Rzeczypospolitej, wobec narodów ją wyobraża, poselstwa zagraniczne pod rządu odpowiedzialnością przyjmuje, za Sejmu zgodą pokój i przymierza zawiera albo wypowiada, strzegąc zawsze niepodległości, zasad i spraw Rzeczypospolitej.

Naczelnik jest wodzem naczelnym sił zbrojnych Rzeczypospolitej, powołuje Rząd przed Sejmem odpowiedzialny, mianuje dowódców i wyższych urzędników, do których należy wyznaczanie

niższych organów władzy. Naczelnik posiada też prawo łaski względem przez sąd potępionych, wyjąwszy wyższych urzędników winnych nadużycia władzy.

Naczelnik w czasie prawem przewidzianym rozpisuje do Sejmu wybory, zwołuje Sejm corocznie, przynajmniej na sześciomiesięczne zwyczajne, a w razie potrzeby nadzwyczajne sesje, na zgodny wniosek Rządu i Straży Praw Sejm rozwiązuje z obowiązkiem rozpisania nowych wyborów najpóźniej w ciągu sześciu tygodni od dnia rozwiązania.

Naczelnik podpisuje i ogłasza uchwalone przez Sejm ustawy, w czym pomoc mu niesie Straż Praw, badając uchwały sejmowe w przedmiocie ich sformułowania i zgodności z konstytucją.

Straż Praw składa się z trzydziestu mężów powoływanych co cztery lata przez Naczelnika w sposób ustawą wskazany.

Naczelnik władny jest na podstawie opinii Straży Praw w ciągu piętnastu dni od powzięcia uchwały sejmowej zwrócić ją Sejmowi do ponownego rozpatrzenia. Ustawa zwrócona wskutek usterek w jej sformułowaniu winna być przedmiotem obrad na najbliższym posiedzeniu Sejm. W razie zwrócenia ustawy z powodu jej niezgodności z konstytucją lub protestu czwartej części składu poselskiego Sejmu, ponowna uchwała Sejmu w tej sprawie jest ostateczna.

W razie naruszenia konstytucji przez Naczelnika Sejm może uchwalić większością przynajmniej trzech czwartych składu poselskiego Sejmu przeprowadzenie nowych wyborów Naczelnika. Uchwała ta nie podlega zawieszeniu i winna być niezwłocznie wykonana.

Za czynności urzędowe Naczelnik nie jest odpowiedzialny ani politycznie ani cywilnie. Każdy akt rządowy Naczelnika wymaga podpisu odpowiedniego Ministra. Przez podpisanie aktu Minister bierze za niego odpowiedzialność.

W razie śmierci lub ustąpienia Naczelnika lub dłuższej przeszkody w jego urzędowaniu zastępują go do chwili wyboru nowego Naczelnika lub usunięcia przeszkody Marszałek Sejmu, Prezydent Ministrów i pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, wspólnie sprawując zwierzchnią władzę wykonawczą Rzeczypospolitej.

V. Rząd.

Rząd Rzeczypospolitej stanowią wspólnie Ministrowie, przez Naczelnika mianowani, przed Sejmem odpowiedzialni. Mianowanie i odwołanie Ministrów następuje na wniosek powołanego przez Naczelnika Prezydenta Ministrów. Przed objęciem urzędowania składają oni przed Naczelnikiem ślubowanie wiernego sprawowania urzędu.

Prezydent Ministrów i Ministrowie tworzą Radę Ministrów, występującą nazewną jako Rząd jednolicie. Ministrowie odpowiadają przed Sejmem zbiorowo za ogólny kierunek polityki Rządu.

i pojeńdynczo. Každy w swoім zakresie za zgodność swego działania z ustawami i prawidłowy tok podległych im gałęzi administracji.

Rada Ministrów i Ministrowie, każdy w swoim zakresie, mają prawo celem wykonania ustaw wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy, zakazy, i zapewnić ich przeprowadzenie wobec opornych użyciem przymusu prawem przepisaneęo.

Sejm większością dwóch trzecich głosów może postawić Ministra w stan oskarżenia za naruszenie konstytucji lub jakiegokolwiek ustawy.

Ustrój administracyjny Rzeczypospolitej opierać się będzie na zasadach decentralizacji i spółdziałania czynnika obywatelskiego z czynnikami urzędniczym. Odwołanie od postanowień organów wykonawczych dopuszczone będzie w zasadzie tylko do jednej wyższej instancji.

Urzędnik Rzeczypospolitej, w Jej imieniu działając, winien być przejęty szlachetnym duchem uspołecznienia i odpowiedzialności, strzegąc się przetworzenia w członka kasty od obywateli oderwanej.

VI. Samorząd.

Obywatele zespoleni są w naród i społeczności samorządne, przez spółżycie sąsiedzkie i zaspakajanie potrzeb miejscowych ustalone. Mają one w swej pieczy dobro wszystkich mieszkańców i wpływ zapewniony we wszystkich dziedzinach życia miejscowego. Rządzą się udziałem powszechnym obywateli i wiążą się z całością Rzeczypospolitej przez spólność organów wykonawczych.

Do czuwania nad potrzebami swemi społeczność gminna powołuje przedstawicielstwo swoje, żadnej nie pomijające gromady, przez ogół obierane. Przedstawicielstwu temu podlega przez nie obierany rząd gminny, z wójta i ławników złożony.

W zarysie podobnym społeczności miejskie zbudowane będą.

Celem lepszego swych czynności sprawowania społeczności gminne tworzą ze sobą związki powiatowe, im część swych zadań i pracy przekazując.

Sprawy społeczne, które wymagają jednolitości urzędzeń Rzeczypospolitej, będą przekazane Sejmowi, władnemu normować ustrój, prawa i rozwój społeczności w drodze osobnych ustaw.

VII. Sądy.

Rękojmnią konstytucji polskiej jest, że w sercach obywateli wypisana jest i z pojęć ich o podstawach ładu społecznego wyrasta. Pozatym o porządku prawnym w stosunkach między mieszkańcami i władzami rozstrzygają sądy, których zadaniem jest, na poczuciu prawnym obywateli opierając się, rozwijać je i utrzymywać, przyczem znamionować ma sędzięgo związek ścisły z pojęciem ogółu o sprawiedliwości.

Sędziowie powoływani i usuwani będą w sposób ustawami wskazany.

Wyroki i orzeczenia sądowe wydawane będą w imieniu Rzeczypospolitej.

Celem kar za przekroczenie prawa ma być przede wszystkim uspołecznienie obywateli występnych. Każdemu podsądnemu gwarantuje się prawo do obrony, od pierwsiastkowego śledztwa począwszy, i ludzkość dla potępionego przez stosowanie wyroków warunkowych. Przy sądzeniu zbrodni rozstrzygać będzie sprawę sąd na podstawie zdania dwunastu przysięgłych z liczby obywateli powołanych, aby nad formalnym prawem w wyrokach sądu górowały moralność i sprawiedliwość Narodu.

VIII. Siła zbrojna.

Rzeczpospolita do pokoju powszechnego zmierza, lecz położona między państwami najeżdżaczami, zaprzeczającymi Jej prawa do niepodległości i całości, zmuszona jest pokój słuszny siłą oręza wykonywać.

Naród winien jest sobie samemu obronę, wszyscy przeto obywatele obowiązani są do mężnej obrony Rzeczypospolitej, Jej honoru, wolności, zasad i praw. W tym celu wszyscy, niewiasty wyjąwszy, przechodzą od dwudziestego roku życia ćwiczenia wojskowe oraz trzydziestoletnią do pospolitego ruszenia przynależność.

Wojsko, aby przeznaczenia swego nieomylnie dopełniło, winno posłuszeństwo swojej władzy przełożonej, szanując prawa i unikając rozwielnienia ducha wojennego.

Siła zbrojna służy Narodowi i używana będzie na ogólną Narodu potrzebę, a więc obronę granic i spokojności powszechnej lub na pomoc prawu, gdyby kto wykonaniu jego opór stawiał. Wymarsz wojska Rzeczypospolitej do obcych krajów i pobyt w Rzeczypospolitej wojska cudzoziemskiego dopuszczany będzie jedynie na mocy uchwały Sejmowej.

IX. Skarb.

Własność i pracę, wolność i bezpieczeństwo poręcza obywatelom Rzeczpospolita. Obywatel dla utrwalenia wolności i rozkwitu Rzeczypospolitej mienie swoje, a w potrzebie i krew Jej ofiaruje.

Szafować niemi nad miarę Rzeczpospolita nie będzie, lecz sprawiedliwy ustali pobór postępowy od majątku, dochodów, przyrostu wartości i zbytków, nie nadwyrężając obywatelom środków utrzymania podatkami pośrednimi oraz unikając monopolii, któreby ku zyskom skarbu raczej, niż ku obywateli wygodzie i dostępności spożycia zmierzały.

X. Zdrowie i praca.

Rzeczpospolita zawsze pamiętać będzie, że potęgą utrzymującą Naród jest praca, kierowana wiedzą, i wiedza nabyta przez pracę. Praca jest treścią życia obywatelskiego, w najwyższym tedy poszanowaniu praw Rzeczypospolitej pozostawać będzie.

Rzeczpospolita, pragnąc dobrobyt narodowy dźwignąć, szczególniejszą troską otoczy pracowników, iżby siły ich i do pracy zdolność jak najdłuższe lata przetrwać mogły, a sami oni zasłużony spoczynek w starości i pomoc w razie niezdolności do pracy otrzymali. A że pierwszym zdolności do pracy warunkiem jest zdrowie, Rzeczpospolita tedy baczność zwróci uwagę na walkę z chorobami i nadmierną śmiertelnością. Umyślnie ku temu powołane organy dbać będą, żeby obywatele, na świat przychodząc, nie byli obciążeni wadami dziedzicznymi, a rozwijając się w środowisku wolnym od chorób, tworzyli pokolenie coraz dzielniejszych i coraz doskonalszych pracowników.

Ani w drodze prawa, ani w drodze faktu praca istoty ludzkiej nie może być upodobniona ani do towaru, ani do przedmiotu handlu.

Osobne ustawy określą warunki, w jakich ma się odbywać praca w każdym zawodzie, aby siły, zdrowie i życie pracowników dostatecznie chronione były. W szczególności ma być oznaczona długość dnia roboczego i zapewniony odpoczynek w niedzielę, a w razie nieemożliwości w innym dniu tygodnia. Także ustalone będzie zabezpieczenie bytu pracowników, którzy zdolność do pracy postradali, jak również wdów i sierot, które własną pracą utrzymać się nie mogą. Szczególniejszą opieką otoczą ustawy pracę nieletnich i macierzyństwo.

Zatargi między przedsiębiorcami a pracownikami rozstrzygać będą sądy rozjemcze z przedstawicielami przedsiębiorców i pracowników złożone.

Obywatelom, zajęтым czasowo w pracy poza granicami Rzeczypospolitej, przynależna im ochrona osobnymi umowami z rządami obcymi zapewniona będzie.

Rzeczpospolita, popierając indywidualną, a zwłaszcza zbiorową przedsiębiorczość i ochraniając jej rozwój rozumnie, ze względu na dobro spożywcy, gospodarstwo własne prowadzić będzie w tych dziedzinach, których uspołecznienie za korzyść powszechną i ulgę dla innych dziedzin pracy uzna. Toż prawo społecznościom samorządnym służy.

XI. Oświecenie i twórczość.

Oświata powszechna jest potrzebą Narodu, warunkiem jego powodzenia i rozkwitu. Zadaniem przeto Rządu i społeczności samorządnych będzie nie tylko czuwać nad tym, by młodzież, równie wiejska jak miejska, mogła otrzymać odpowiednie wykształcenie, ale nadto zagnęć do tego tych, którzy jego ważności i potrzeby jeszcze nie pojmują.

Rzeczpospolita pomna, że nieoświecenie jest twórcą despotyzmu, w szerzeniu oświaty widzi zasadniczy swój względem obywateli obowiązek. W szkołach poczesne miejsce zajmować będzie wychowanie obywatelskie, a dbając o obywateli stanowiska społeczne

i kraju rozwój gospodarczy, szczególną troską otoczy się wykształcenie zawodowe.

Bez myśli twórczej i sprawnej nie da się pomyśleć społeczność żywotna, zwłaszcza jak polska w ogniu walk gospodarczych, narodowych i kulturalnych żyjąca, tedy na kształcenie i hart inteligencji i szkolnictwo nacisk położyć. Tylko zdolności decydować będą o dostępności wyższego wykształcenia.

W przeświadczeniu, że skarbem Narodu najcenniejszym i bytu Jego dźwignią jest ducha narodowego twórczość, Rzeczpospolita w szkole i poza szkołą najtroskliwszą otoczy opieką wszelakie przejawy twórczości na polu nauki, techniki, piśmiennictwa i sztuki, aby z twórczości tej dzieła wiekopomne wyrosły, i imię polskie wśród narodów świata wślawiły.

XII. Kościół i wiara.

Kościół i wiara, najgłębsze uczucia i dążności najwznioślejsze piastując, cieszą się opieką troskliwą Rzeczypospolitej. Poręcza ona wszystkim obywatelom pokój w wierze i obrządków religijnych wolność. Wolności jednak wyznania nie wolno używać w sposób uwłaczający innym i nikt nie może się uchylić od pełnienia obowiązków publicznych w imię swoich wierzeń religijnych.

Stosunek Rzeczypospolitej do Kościoła katolickiego będzie określony w ustawach na podstawie porozumienia ze Stolicą Apostolską, zaś stosunek do innych kościołów i wyznań po wysłuchaniu uchwał ich reprezentacji.

Członkowie wyznania prawnie nie uznanego nie mogą spełniać publicznie swoich obrządków religijnych, a w miejscach zamkniętych mogą je sprawować, o ile nie sprzeciwiają się prawu lub obyczajności.

We wzniosłości dusz widzi Rzeczpospolita czynnik wydoskonalenia ludzkości, społeczności i obywatela. Ku temu również zdąża niniejsza podstawa ładu Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawa, dnia 3 maja 1919 roku.

Minister Spraw Wewnętrznych m. p. **S. Wojciechowski**

Minister Sprawiedliwości m. p. **L. Supiński**

Minister Spraw Wojskowych m. p. **Józef Leśniewski**, jen. por.

Minister Skarbu m. p. **Karpiński**

Minister Pracy i Opieki Społecznej m. p. **J. Iwanowski**

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych m. p. **Janicki**

Minister Robót Publicznych m. p. **Pruchnik**

Minister Kolei Żelaznych m. p. **I. Eberhardt**

Minister Poczt i Telegrafów m. p. **Hubert Ignacy Linde**

Minister Zdrowia Publicznego m. p. **Tomasz Janiszewski**

Minister Sztuki i Kultury m. p. **Z. Przesmycki**

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

m. p. **Jan Łukasiewicz**